TÜRK MÜZİĞİNDE UD EĞİTİMİ VE UD METOTLARI ÜZERİNE BİR İNCELEME

Haluk YÜCEL[1]

ÖZ

Geleneksel Türk müziği eğitimi "meşk" adı verilen sistemle varlığını koruyarak günümüze ulaşmıştır. Meşk sisteminde eğitim, usta-çırak bağlamında gerek nazari gerekse uygulama şeklinde olurken tavır ve taklite bağlı üslup çalışmaları bu eğitimin beraberinde gelişmektedir. Meşk, hocanın seslendirdiği eserin tümünün yahut bir bölümünün terennüm edilerek yani öğrencinin sık sık tekrarlaması ile hafızasında yer ettiği bir eğitim şeklidir. Bu durum sözlü eserlerde olduğu kadar saz eserlerinde, sazendeler için de geçerlidir. Çalgı eğitimi, genel müzik eğitiminin önemli bir halkası olup müzik eğitimi içerisinde çalgıların kullanımı oldukça büyük rol oynamaktadır. Ağırlıklı olarak sözlü eserlerden oluşan Türk müziğinde çalgılara dayalı metot çalışmaları maalesef beklenilen düzeyde değildir. Bunun bir nedeni, geçmiş dönemlerde nota yazımının yeteri düzeyde kullanılmaması olabileceği gibi bir başka nedeni olarak hoca ve talebe tarafından uygulamalı yapılan meşk eğitim anlayışında çalgı metotlarına bir gereksinim duyulmaması gösterilebilinir. Bu durumun bir sonucu olarak Türk müziğinde XIX. yüzyılın sonlarına kadar çalgı için uygulamalı bir metot yazılmamıştır. Bu makale Türk müziği eğitimi veren Yükseköğretim Kurumlarında ud dersinin işlenişinde takip edilen yöntem ve ud metotlarını incelemektedir. Çalışmada ilk olarak Türk müziği eğitiminde meşk kavramı üzerinde durulmuş, ud çalgısına dair genel ve tarihi bilgi verilmesinin ardından günümüzde kullanılan ud metotları üzerinde karşılaştırmalı bir araştırma yapılmıştır. Yapılan karşılaştırmada tutuş, baskı gibi ud kullanımının genel özellikleri, ud sazındaki pozisyonlar, etütler ve çeşitli süslemeler gibi teknik bilgilerin yanı sıra bu metotlarda anlatılan makamlar ve usuller gibi Türk müziği nazariyatının işlenişleri de ele alınmıştır. Böylelikle var olan metotlardaki benzerlikler ve kimi farklılıklardan hareketle ud sazı özelinde metot yaklaşımı incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Türk müziğinde ud, ud ve metot, ud eğitimi, meşk eğitimi ve ud metotları

[1] Yrd. Doç. Dr., Düzce Üniversitesi Sanat Tasarım ve Mimarlık Fakültesi, Müzik Bölümü, hy.musiki(at)gmail.com

A RESEARCH ABOUT OUD TRAINING AND OUD METHODS IN TURKISH MUSIC

ABSTRACT

Traditional Turkish music education came to modern days with preserving its existence with the system named as "Meshk". Training in Meshk system, within the master-apprenticeship context whether theoretical or practical, manner and mimicry along with tone studies are developed together with this education. Meshk, in which the teacher is performing an whole or a part of a work singing gently, in short it is a training system that makes its way to the memory with frequent repetitions. This also applies to verbal works, Saz (a Turkish stringed instrument) works, and Saz players. Instrument training is an important part of general music education and the use of instruments in music education plays a very important role. Turkish music, which is mainly composed of verbal works, the instrument-based method studies are unfortunately not at the expected level. One reason for this may be that the writing of musical notes in the past periods was not sufficiently used, another reason might be that Meshk training concept, which is applied by the teacher and student practically, there is no need for instrumental methods. As a result of this situation, there was no practical method for instruments written until the end of the XIX century in Turkish music.This paper analyses which techniques and Oud methods are used in Oud classes in Higher Education Institutes which teach Turkish music. The research first focuses on the concept of Meshk system in Turkish music education, after giving a general and historical information about the music instrument Oud, a comparative research was carried out on the Oud methods used nowadays. In the comparison made, the general features of the use of Oud such as grip, pressure, positions on the Oud instrument, technical informations such as etudes and various ornaments, as well as the processing of Turkish music theories such as the mode (maqam) and methods described are also discussed. Thus, in the light of the similarities and some differences in existing methods have been analysed method approaches specific to Oud.

Keywords: Oud in Turkish Music, Oud and method, Oud training, Meshk training and Oud methods

Yücel, Haluk, "Türk Müziğinde Ud Eğitimi ve Ud Metotları Üzerine Bir İnceleme" *idil* 6.32 (2017): 1413-1425.

Yücel, H. (2017). Türk Müziğinde Ud Eğitimi ve Ud Metotları Üzerine Bir İnceleme. *idil*, 6 (32), s.1413-1425.

GİRİŞ

Bu çalışmanın temel konusu olan Türk müziğinde ud ve ud metotları mevzusuna başlanmadan önce Türk müziği eğitiminin gerek sazende gerekse hanende bağlamında geçmişten günümüze nasıl olduğunu ve eğitim esnasında hangi yöntem ve tekniklerin kullanıldığını izah etmek ve günümüze değin nasıl evrelerden geçtiğini belirtmek için meşk kavramının ve meşk yönetiminin nasıl olduğunun bilinmesi önem teşkil etmektedir. Öyle ki eğitim şeklinin tespiti sonucunda o eğitimin işleyişinde kullanılacak olan metotlar hakkında fikir beyan etmek daha akılcı bir yaklaşım olacaktır.

Türk müziği eğitimi sistemi "meşk" adı verilen bir aktarımla günümüze ulaşmaktadır.

Meşk Arapça bir kelime olup hoca talebe ekseninde eğitim ve öğretime dayalı olarak eserlerin öğretilmesi şekliyle kuşaktan kuşağa aktarımı gerçekleştirilmiştir. Meşk vermek ders vermek anlamında kullanılmaktadır. Bu öğretimde taklide bağlı bir çalışma yapılmakla beraber üslup ve tavır bu çalışmanın beraberliğinde sağlanmaktadır. Eseler öğrencinin hafızasına tam yerleşene kadar hoca tarafından geçilmekte ve usul vurarak öğretim yapılmaktadır. "Ayrıca eserlerin usul vurularak öğretilmesi usulün öğrenilmesi yanında meşki kolaylaştıran ve sağlamlaştıran bir tekniktir. Bir sözlü musiki eserinin meşki şu şekilde yürütülürdü: Önce geçilecek eserin güftesi talebeye yazdırılır, üzerinde gerektiği kadar durularak doğru telaffuzu ve manasının anlaşılması sağlanırdı." (Özcan, 1995: 374).

Türk müziğinde notanın kullanılmadığı dönemlerde bu sistem önemli bir işleve sahipti. Bu sistem sayesinde pek çok eser kuşaktan kuşağa ezbere dayalı olarak hafızalarda yer alarak unutulmamasını sağlanmıştır. Hafıza burada önemli bir güç olarak öğrencinin müziğe olan yatkınlığı ve disiplinli çalışması ile paralel sonuç vermektedir. Sıklıkla terennüm edilen eserler bir zaman sonra ezberlenmekte ve hocanın takdiri sonucunda yeni esere başlanmaktadır. Bu noktada usul konusunda çalışıyor olmak çok mühimdir. Meşk eğitiminde öğrencinin, hocanın anlatacaklarını terennüm edebilecek düzeyde müziğe karşı yeteneği, iyi bir kulağı, usul konusunda hassas bir ritim algılayışı ve güzel bir sesinin olması gerekirdi. Meşk eğitiminde sabır ve istek son derce önemlidir. Çünkü notanın kullanılmadığı bu eğitim anlayışında kulak hafızası hiç kuşku yok ki öğrenci için vazgeçilmezdir. Meşk, bu anlamda ders ve öğretimin de bir sembolüdür. Bu süreç oldukça zahmetli olmakla beraber öğrencinin disiplinle ve dikkatle eserleri icra edebilecek seviyede öğrenimini sürdürmesi gerekir.

"Meşke başlamada belli bir yaş söz konusu değildir. Çok küçük yaşta başlatılan meşkler yanında ileri yaşlarda da bu usul kullanılmıştır. Sadece hoca ve talebenin karşılıklı çalışmaları dışında birçok talebenin katılımıyla sürdürülen toplu meşkler de vardı" (Özcan, 1995: 374). Türk müziğinin nota kullanılmadan önceki dönemlerde meşk sisteminin önemi büyük olmasına rağmen eserlerin nakledilmesi esnasında yaşanan az ya da çok kimi değişikliklerden dolayı bir eserin birden çok versiyonlarının çıkabileceği de bir gerçektir.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmada, Türk müziği ud eğitiminde kullanılan ud metotları ele alınarak, ud sazı özelinde metot kavramı üzerine durulmuş, bu metotların eğitime katkıları incelenerek birbirleriyle olan benzerlikleri ve farklılıklarının belirlenmesi amaçlanmıştır.

Yöntem

Bu bölümde, araştırmanın modeli, var olan bilgileri toplama, verilerin tahlili yer almakta ve açıklanmaktadır. Çalışmada öncelikle udun Türk müziği tarihi içindeki yeri, metot kavramı ve ud metotları tek tek ele alınmıştır. Araştırmada incelenen metotlar sonuç kısmında çapraz karşılaştırma yöntemine tabii tutulmuş ve son olarak önerilere yer verilmiştir.

Sınırlılıklar

Araştırmada Yüksek Öğretim Kurumlarında ud derslerinin işleyişinde sıklıkla kullanılan 5 farklı araştırmacının kaleme aldığı ud metotları ele alınmıştır.

Veri Toplama Teknikleri

Araştırmada veriler; kaynak tarama, doküman inceleme ve var olan metotlara ulaşıp tekniksel özellikleri başta olmak üzere yazım dili, eğitimde kullanılan etütler, metottaki eserler, mızrap vuruşları gibi çeşitli farklılıklar ve benzerlikler elde edilmiştir.

Tarih İçinde Ud

Kelimenin aslı Arapça sarısabır veya ödağacı anlamındaki el-ouddan gelen udun, milattan önceki zamanlara uzanan arkeolojik buluntulardan yola çıkarak Orta Asya kökenli bir çalgı olduğu düşünülmektedir (Jenkins, 1970: 74). Ud çalgısı hakkında çeşitli görüşler bulunmaktadır. Karakaya'nın verdiği bilgilere göre:

> "Ud benzeri ilk çalgının eski Mısır'da 19-29. sülaleler döneminde (M.Ö. 1320-1085) yapıldığı sanılmaktadır. Bu dönemden kalma kil kabartmalardan

> birinde udun atası sayılabilecek bir çalgı tasvir edilmiştir. Milattan önce VIII. yüzyıla tarihlenen kilden bir Elam figüründe de buna benzer bir çalgı vardır. Udun bundan yüzyıllar sonra Müslüman Ortadoğu'da yeniden ortaya çıkıncaya kadarki tarihi iyi bilinmemektedir" (Karakaya, 2012: 39).

Ud, el Kindi'den (796-874) itibaren müzik kuram kitaplarının vazgeçilmez bir sazı olarak ses aralıkarı, perdeler, besteleme gibi nazari konularda kullanılmıştır (Turabi, 1996: 58). İslam coğrafyasında ud çalgısına ait en eski kaynaklar 8. ve 9. yüzyıllara uzanmaktadır. "Eski mûsikî âlimlerinden el-Kindî (796-874), Fârâbî (870-950), İbn-i Sînâ (980-1037), Safiyüddîn (1224-1294), Kutbuddîn Şîrâzî (1236-1312), Abdülkadir Merâgî (1360-1435), Abdülaziz bin Abdülkadir Merâgî (ö. ?) gibi pek çok kuramcı mûsikî nazariyatı ve icrasına dâir yazdıkları edvârlarda ud saz olarak kullanmış ve icrâ etmişlerdir" (Koç, 2015: 126).

Kindi'den sonra yazılan müzik kaynaklarında ud sazı yine sıklıkla kullanılmıştır. Bilhassa perde ve aralıkların izahı konusunda udun önemli bir yeri vardır. "Farabi'nin, ud'un tel sayısını beşe çıkardığı ve müziğin insanlar üzerindeki fiziksel ve psikolojik etkisi konuları üzerinde durmuş olduğu bilinmektedir" (Çetinkaya, 2001: 52). İhvânu's-Safâ risâlelerinde dört unsurla, udun dört teli olan zîr, mesnâ, mesles ve bam arasında bağlantılar kurulmuştur. İhvânu's-Safâya göre en tiz zîr teli, ateş, mesnâ hava, mesles su ve bam da toprak unsuruna uygundur (Can. 2002: 137). Safiyüddin kendinden sonraki müzik bilimcileri üzerinde 17 sesli dizisiyle büyük etki yapmıştır. İyi ud çalan Safiyüddin'in bu sistemi geliştirmesinde etkisi büyüktür (Farmer, 1987: 683). Burada dönemin müzikologlarının ud çaldıklarını ve ud sazı üzerinde müziğin teorik kısımları olan perdelerin düzeni ve makam dizilerinin ud üzerinde kullanıldığını görmekteyiz. "Safiyüddin Abdülmümin Urmevî (1224-1294) udda perdeler üzerine çalışmalar yapmış ve *mugni* adında bir saz icad etmiştir" (Can, 1995: 14).

Ud "XV. yüzyılda Osmanlı müzik hayatının önemli çalgılarından biridir. Hızır Bin Abdullah'ın Kitabül Edvar isimli eserinde ud bütün sazların anası olarak tanımlanmış, musiki ilminin bu sazı bilmek üzerine kurulu olduğunu ifade etmiştir" (Özçimi, 1989: 186). Nazari açıdan değerlendirdiğimizde ud teori kitaplarının en mühim sazı olarak görülmektedir. 17. yüzyılda Nayi Osman Dede'ye kadar bütün nazariyatçılar perdeleri udun sapı üzerinde işaret etmişlerdir. "18. Yüzyılda musiki risalesi yazan Gevrekzâde Hâfız Hasan Efendi, ud hakkında şöyle bilgi vermektedir: "Ûd ta'bîr olunan âlât-ı gınâ el-yevm kefere yedlerinde müsta'mel olan lavta dedikleri âlât olub..." (Turabi, 2005: 97).

Ülkemizde Metot ve Ud Eğitimi

Metot kelimesi Yunanca olup Fransızcada metod, İngilizcede Method olarak kullanılmaktadır ve dilimizde "usûl" olarak yer almaktadır. Metot genel bir ifadeyle, belli bir alanda ilerlemek maksadıyla kullanılan teknik ve takip edilen yol demektir. Türkçede ise metot; "yol yordam" ve yöntem anlamında kullanılmaktadır. Müziksel anlamda metot, ağırlıklı olarak çalgı eğitimi için kullanılmıştır. Türk müziği çalgıdan ziyade insan sesine dayalı bir müzik olarak gelişimini sürdürmüştür. Repertuardaki eserlerin yaklaşık beşte birinin saz eserleri ve peşrevlerden meydana geliyor olması da bunun bir sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durumda sazendelerin sazlarındaki teknik becerilerini gösterecek en etkin alan ise taksimlerdir.

Metot konusunda Saydam şunları ifade etmektedir:

> *"*Bilimsel açıdan metod, bir işi meydana getirirken, ya da bir bilim, teknik ve folklor dalında incelemelerde, araştırmalarda bulunurken gidilen yolun saptanması yöntemidir. Sık sık kullanılan "metodik" terimi ise, rastgele ve karışık olmayan, metodlu bir düzen ve tertip içinde olan demektir. Buna göre bir metod, eğitim ve öğretim için kullanılan gerekli çalışma parçaları, düzeye ve öğrencinin kulak eğitimine uygun bulunan ve metodun esâsını teşkil eden, ayrıca sanat değeri olan ve yavaş yavaş çok seslendirilmiş türkü, şarkı ve teknik yürüyüşe uygun parçalardan oluşmalıdır. Bununla birlikte herhangi bir metodla ilgili çalgının eğitim-öğretimine, ses alanına ve karakterine uygun melodiler ve evrensel kurallar uygulanmadan bilimsel ve teknik çalışma yapılamaz ve çalgı eğitiminde metod ihtiyacı da giderilemez"(Saydam, 1998:421).

Metodoloji ve standart bir eğitim hususunda Tura'nın görüşleri ise şu yöndedir:

> "Geleneksel çalgılar, standartları saptanmadan, standart üretimlerine geçilmeden, eğitim süreleri bilimsel ölçütlerle belirlenmeden, metodsuz, müfredatsız öğretilmeye başlanmıştır. Neyin nerede, nasıl ve ne kadar öğretileceği konularında ciddi araştırmalar yapılmamış, eğitim planları gereksiz yüklemelerle doldurulmuştur. Çağdaş öğrenme metodolojisinin değiştiğinin, herkese her şeyi değil, öğrenmeyi öğretmenin amaçlanması gerektiğinin farkında olan pek az kişi bulunmaktadır" (Tura, 1999: 67).

Günümüzde de ud, ülkemizde popülerliğini her daim canlı tutmuş bir çalgı olarak nesilden nesile tanınmakta, gerek Türk Sanat Müziğinde gerekse güncel müzik türlerinde sıklıkla talep edilmektedir. Yüksek Öğretim kurumlarında da bu çalgı müfredatta yer almakla beraber tarih içinde Türk müziği nazariyatı kaynaklarında önemi hep vurgulanarak, ses perdelerinin izahı bu saz üzerinde gösterilmiştir.

Bu derece önemli olan bu kadim çalgı üzerinde yeteri kadar metotlaşmış kaynak nitelikli eserler yakın zamana kadar yok denecek kadar azdır. Gelenekte "Sazendeler için Osmanlı-Türk Musıkîsi'nden gelen ciddi anlamda bir virtüozluk beklentisi olmamıştır. Saz taksimleri dahi hiçbir zaman esas itibari ile birer teknik

virtüozite gösterisi olarak algılanmamıştır." (Behar, 2015: 70). Bu yüzden çalgılar için sistemli metot kaynaklarına olan ihtiyaç fazla duyulmamıştır. "Çalgıya yönelik ilk yayınlanan metot Hafız Mehmet'in Ud Muallimi adlı risalesidir. (Behar, 2015: 92) bir başka ud metotu ise 1910 yılında Ali Salâhi Bey tarafından yazılmıştır (Behar, 2003: 36).

Türk müziğinde ud eğitimine katkı sağlayan ve gerek amatör gerekse akademik ortamlarda kaynak olarak kabul gören bazı ud metotları şunlardır: Ali Salahi Bey, Cinuçen Tanrıkorur Ud Metodu, Mutlu Torun Ud Metodu, Şerif Muhiddin Targan Ud Metodu, Onur Akdoğu Ud Metodu, Gülçin Yahya Ud Metodu, Kadri Şençalar, Fahri Kopuz.

İncelenen Ud Metotları ve Özellikleri

Bu çalışmada, var olan tüm metotlar ele alınmayıp Yüksek Öğretim Kurumlarda çalışan ud eğitimcilerinin ağırlıklı olarak takip ettikleri ud metotları ele alınacaktır. Bu metotlar içeriklerine göre, kullandıkları tekniklerine göre incelenecektir.

İncelenen metotlar sırasıyla şunlardır:

1- Mutlu Torun Ud Metodu

2- Cinuçen Tanrıkorur Ud Metodu

3- Şerif Muhiddin Targan Ud Metodu

4- Onur Akdoğu Ud Metodu

5- Gülçin Yahya Ud Metodu

Ele alınan bu metotların içerik ve bölümlerinin genel özellikleri kısaca şöyledir:

1- Mutlu Torun Ud Metodu

Mutlu Torun Ud Metodu, öğreticiliği bakımından kullanılan metotlar içerisinde en önemlilerindendir. Öyle ki ud hakkında ve nota hakkında bilgisi olmayanlar için temel bilgiler detaylıca anlatılarak başlamaktadır. Kullanılan dilin açık olması da son derece mühimdir.

Bu metot ud çalgısının genel özellikleri, tel, akord gibi teknik bilgilerin verildiği birinci bölümle başlamaktadır. "Ud icrasında mızrap tutuşu, dışta kalan ucun tele vurulduğunda eşit bir şekilde esnemesi ve ud'dan güçlü bir şekilde ses üretilebilmesi açısından, baş ve işaret parmaklarının arasında ve tele 45 derecelik açı

ile tutulmaktadır" (Torun, 1996, 51-53). İkinci bölümde başta boş teller üzerinde yapılan alıştırmalar olmak üzere çeşitli egzersizler yer almaktadır. Üçüncü bölümde uygulama derecesi çeşitli zorluklar içeren ve ud üzerinde teknik beceri konularının gelişimini sağlayan etütler, parmak çalışmalarından oluşmaktadır.

Metodun dördüncü bölümü Türk müziği makamlarından örneklerin verildiği, açıklamaları bir sistem dâhilinde udda pozisyonların izah edildiği nazari ve teknik bilgileri kapsayan bölüm olarak ele alınmıştır. Metot içerisinde görsel objelere yer verilerek gerek uda olan hâkim tutuş gerekse pozisyonlar çok net bir biçimde ifade edilmiştir. Bundan ötürü öğreticiliği yüksek derecede olan oldukça donanımlı metot çalışmasıdır. Etütler kolaydan zora doğru belli bir disiplinle planlanarak yazılmıştır. Bu açıdan da öğretici vasfı dikkat çekmektedir. İlk başlarda etütler küçük usullerde ve sıklıkla iki, üç, dört zamanlı usüllerden oluşmaktadır. Eserlerden önce baskılar için parmak numaralarının belirlenmiş olması, makamların izahlarının yeterli düzeyde ve baskı için numaralandırılmış olmaları öğretim açısından çok mühimdir.

Metotta transpoze, taksim, teknik bilgiler ve bunlar için hazırlanmış etütler ve pozisyonları gösteren parmak numaralı çalışmalar yapılmıştır. Mutlu Torun udda süslemeleri ve seslendirme tekniklerini bir bölüm içinde işlemektedir. Mızrap vuruşlarını destekli, geniş ve kısa vuruş olarak gösterilmektedir.

2- Cinuçen Tanrıkorur Ud Metodu

Bu metot iki bölümden oluşmuştur. 190 civarında etütten oluşan bu metotta ilk 60 etüt boş teller üzerinden hareketle udda mızrap ve sağ el tekniği üzerinde durulmuştur. Sonraki kısımlarda makamlar ve teknik konulara uygun etütler yer almıştır. İlk bölümde udun teknik bilgilerinin verilmektedir.. Bu metot da öğretime uda yeni başlayanlar için doğru oturuş ve tutuş konularına değinilmiştir. Öğrencinin genel müzik konularında ve nota bilgisinin olduğu düşünülerek hazırlandığı için temel nota eğitim bilgilerinden bahsedilmemektedir.

Metottaki etütleri uygulayabilmek için nota bilgisi ve başlangıç için nazari bilgiler gerekmektedir. İkinci bölümde ise udda teknik becerileri gösterebilecek bilgiler, alıştırmalar, çok sayıda transpoze eserlere yer verilmiştir. Metotda takip edilen etütler kolaydan zora doğru hazırlanmıştır. Öğrencilerin bilek ve parmak kaslarını rahatsız edici bir şekilde zorlamayan bir şekilde metot başlamaktadır. Udda birinci pozisyon ve birinci tel üzerinden başlanması bunun bir kanıtıdır. İlerleyen etütlerde baskıları zor olan üst teller kullanılmış ve poziyonlar ona göre ifade edilmiştir. Boş tel çalışmasının ardından baskılara geçilmiştir. Ud hakkında tarihi bir bilgeye yer verilmemiştir. Göçürmeler bu metotta önemli yer tutmaktadır.

Tanrıkoror metodunda legato, staccato, senkop, çalışmaları ikinci pozisyon eğitiminin izahından sonra ele alınmıştır. Etütler ve alıştırmalarda sıksıkla kendi bestelerini kullanmıştır.

3- Şerif Muhiddin Targan Ud Metodu

Bu metot; ud çalgısı hakkında genel bilgilerin yer aldığı birinci bölüm, mızrap çalışmalarını kapsayan ve farklı nota değerlerini udda icra edebilme yeteneğini kazandırmaya yönelik yazılmış ikinci bölüm ve son olarak Şerif Muhiddin Targan'ın eserlerinden oluşan üçüncü bölümden oluşmaktadır Bu eserler arasında Kapris gibi teknik açıdan çok ileri seviye eserler bulunmaktadır. Targan, hazırladığı metodunda klavyenin tutuşunu biraz öne doğru tutulmasını belirtmektedir. Makamsal diziler iki buçuk oktav içerisinde ve parmak numaralarının işaretlenmesi ile gösterilmektedir. İleri düzey icralar için oldukça faydalı bir metot olarak hazırlanmıştır. "Ud' un sapı ile vücut arasında meydana gelen açının geniş tutulması ile sol elin ve kolun tiz perdelerde serbest hareket edebilmesi sağlanacaktır" (Targan, 1995, 1). Bu ifadeden de anlaşılacağı üzere metotta udun tutuşu ve bilek hareketinin rahatlığı ile pozisyon değişikliği, tiz bölgelerdeki çalışmayı desteklemektedir.

4- Onur Akdoğu Ud Metodu

Bu metot, ud hakkında ve Türk müziği nazariyatını kapsayacak şekilde hazırlanmış, makamları ve usulleri basitten zora doğru belirlenmiş toplam on yedi bölümden oluşmaktadır. Metotun birinci bölümünde ud sazının genel bilgilerine değinilmektedir. Yazılan etütler uygulanması istenilen bilgi doğrultusunda örnekler ve pekiştirmelere dayalıdır. Önceki etüt sonra gelecek olan etütün hazırlayıcısı olarak tasarlanmıştır. Mızrap sırası çeşitli örenklerle sergilenmiştir. Metotun içerisinde çok sayıda gerek kendisine ait gerekse çeşitli bestekârlara ait eserler yer almaktadır. Akdoğu metodunda dairesel mızrap ve sektirme mızrap konularından bahsedilmektedir. Süslemeler metot içinde gösterilmiştir.

5- Gülçin Yahya Ud Metodu

Bu metot genel olarak beş bölümden oluşmuştur. İlk üç bölüm ud hakkında teknik bilgileri ve alıştırmaları ihtiva etmektedir. Başlangıç seviyesinde olan bir öğrenci için görsellik çok mühimdir ve bu metotda resimler ve şemalar kullanılmıştır. Ayrıca kolaydan zora doğru bir yöntemle etütler yazılmıştır. Çeşitli etüt çalışmaları bulunmaktadır. Sağ el ve sol elin birlikte hızlı bir şekilde kullanılmasını sağlayıcı bu etütler iki ve dört zamanlı usullerden oluşmaktadır. Udda birinci pozisyonun icrası,

makam bilgisine ve bu pozisyonda çalınan kimi makamlara örnekler verilmiştir. Udda ikinci pozisyon çalışmaları metotun üçüncü bölümü ile başlamaktadır.

Metodun dördüncü bölümünde icra tekniklerini geliştirmeye ve udda süslemelere yönelik alıştırmalar yer almaktadır. Son bölümde ise icra örnekleri bulunmaktadır. Öğrencinin çalgıda hız kazanabilmesi ve tüm pozisyonlarda teknik yetenek kazanabilmesi için yazılmıştır. Metotta kullanılan görseller öğretimi kolaylaştıran bir unsurdur.

Sonuç ve Öneriler

Bu çalışmada ilk olarak Türk müziği eğitiminde meşk sistemi incelenmiş hemen akabinde udun tarih içerisindeki yeri, nazari kitaplardaki kullanımına değinilmiştir. Ud bilhassa 18.yüzyıla kadar nazari kitaplarda perdelerin kullanımının izahında kullanılan ana çalgı olarak karşımıza çıkmaktadır. Çalışmanın devamında metot kavramı üzerine durularak müzik tarihimizde ud metotları incelenmiştir. Cinuçen Tanrıkorur Ud Metodu, Mutlu Torun Ud Metodu, Şerif Muhiddin Targan Ud Metodu, Onur Akdoğu Ud Metodu, Gülçin Yahya Ud Metodu çalışma içerisinde ele alınmıştır. Bu metotlar tek tek ele alınarak içeriksel ve tekniksel olarak ana özellikleri vurgulanmak üzere belirgin incelikleri tespit edilmeye çalışılmıştır. Elde edilen kimi farklılıklar ve benzerlikler şunlardır:

1.Ana hatlarıyla büyük benzerlikleri olsa da gerek amaç gerekse uygulanış biçimleri bakımından kimi farklıları bulunan metotlar arasında Cinuçen Tanrıkorur Ud Metodu, Mutlu Torun Ud Metodu ve Gülçin Yahya Ud Metodu eğitim ve öğretime sistematik olarak daha fazla katkı sağladığı görülmektedir. Bu savımıza en büyük destek olarak çeşitli alıştırmaların, boş tel çalışmalarının, udda pozisyon ve tel çalışmalarının ve makamların izahı ve bunların udda daha detaylı olarak ele alınması gösterilebilinir. Bu noktada ud ve nota bilgisi olmayanlar için Mutlu Torun Ud Metodu daha nitelikli bir çalışma olarak kabul edilebilir. Öyle ki parmak baskılarının hemen hemen tüm etüt ve eserlerde gösteriliyor olması, makamların ve pozisyonların ve de süslemelerin daha detaylı ve disiplinel bir bakış açısıyla ele alındığı gözlemlenmektedir.

2.Bir başka husus ise tüm metot yazarlarının eserlerinde kendi üsluplarını ve eğitim inceliklerini görmek mümkündür. Öyle ki metotlarında kendi eserlerine ve alıştırmalarına da yer vermektedirler.

3.Teknik açıdan daha ileri düzey icracılar için Şerif Muhiddin Targan Ud Metodu kabul edilebilir. Targan metodunda teknik olarak zor eserlerine yer vermektedir.

4.Diğer metotlardan ayrı olarak Akdoğu metodunda dairesel mızrap ve sektirme mızrap bahisleri açılmakta ve kendine özgü bir anlatımla ele alınmaktadır.

5.Cinuçen Tanrıkorur Ud Metodu, Mutlu Torun Ud Metodu ve Gülçin Yahya Ud Metodu kitaplarında udun tutuşu, nota bilgisi ve makamlar özellikle Mutlu Torun Ud Metodu ve Gülçin Yahya Ud Metodunda daha detaylı olarak ele alınmıştır.

Tüm bu sonuçlara rağmen kadim musikimiz içerisinde ud sazına yönelik metot çalışmaları yakın zamana kadar ele alınmamış olması ve öğretimde yeteri kadar kullanılmadığı dikkat çekmektedir. Bunun bir nedeninin eğitim sistemimizin meşk yöntemiyle günümüze ulaşması gösterilebilinir. Diğer nedeni ise nota yazısının çok fazla dikkate alınmaması olarak görülebilir. Yoksa gerek saz eserleri türlerinde gerekse sözlü eserlerde sazlar daima kullanılmıştır. Ancak ud çalgısı için sistemli bir metot bu yakın zamana kadar hazırlanmamıştır. İlk ud metodunun Hafız Mehmet'in Ûd Muallimi diğeri de 1910 yılında Ali Salâhi Bey tarafından yazılmış olduğu bilgisinden hareketle yaklaşık bir asır sonunda eğitime faydalı ud metotları yazılabilmiştir.

Günümüzde pek çok öğretim kurumunda ve amatör müzik topluluklarında ud eğitimi verilmektedir. Bu eğitimde hoca öğrenci birlikteliği olan meşk ve metot çalışmaları paralel olarak devam etmektedir. Yine de standart bir ud eğitimi için sistemli metotların yazımı, var olan metotların geliştirilmesi büyük önem arz etmektedir.

Tüm bu tespitlerin sonunda ortak bir çalışma ile Türk müziği çalgı metodolojisine yönelik çalışmaların devamı sağlanmalıdır. Çünkü çalgı eğitimi gelişmeye açık bir alandır. Profesyonel icracılık için metot takibi son derece faydalıdır. Yazılan metotlarda gösterilecek olan makamların kolaydan zora doğru tespit edilerek izahlarının yapılması da gerekmektedir.

Çalgı öğretiminde nazariyat bilgilerinin beraber verilmesi öğrencinin musikiyi daha hızlı ve kolay öğrenmesine de olanak sağladığı gerçeği yadsınamaz. Böylelikle daha temiz baskılar, temiz ses elde edilmesine olanak sağlamaktadır. Makamlar uygulanırken basit makamlardan hareketle diğer makamlar ve göçürmeler yapılması öğrencinin bilgisini olumlu yönde etkileyecektir. Yazılan etütlerin öğrenciye katkısı düşünülerek hazırlanması olumlu sonuçları da beraberinde getirecektir. Metot uygulanması esnasında hocanın öğrenciye vereceği bilgiler de çok mühimdir. Bu yüzden metod bir aracı vasfındadır. Tek başına belli bir seviyeden sonra öğrenciye vereceği katkıyı artırmak için vasıflı, bilinçli ve donanımlı bir hoca desteği kuşkusuz önemlidir. Türk müziği çok derin bir müziktir ve gelecek nesillere iletmek için emanet aldığımız bu müzik kültürünü geliştirecek, teknik çalışmaları olabildiğince sağlam tutarak aktarmak bir görevdir. Bu yönde yapılacak çalışmalar için görsel, duyusal tüm teknolojinin de kullanılması önemli sonuçlar doğuracaktır.

KAYNAKLAR

BEAR, Cem. Aşk Olmayınca Meşk Olmaz Geleneksel Osmanlı/Türk Müziğinde Öğretim ve İntikal, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları. 2003.

BEHAR, Cem. Osmanlı-Türk Musikisinin Kısa Tarihi. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2015

CAN, Neşe. Tarih İçinde Ud. Milli Folklor: Ankara, 1995.

CAN, M. Cihat. Eski Grek Dört Unsur Nazariyesi ve Türkçe Müzik Yazmalarında Etkisi, Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi Cilt 22, Sayı 2, s.133-143, 2002.

ÇETİNKAYA, Yalçın. İhvan-ı Safa'da Müzik Düşüncesi. İstanbul: İnsan Yayınları, 2001.

FARMER, Henry George. Studies in Oriental Music (Doğu Musikisi Etüdleri), Frankfurt am Main: İnstitüt für Geschichter der Arabisch-İslamischen Wissenschaften, 1986.

Jenkıns, Jean. Musical Instruments, London: Horniman Museum London, Inner London: Education Authority, 1970.

KARAKAYA, Fikret. Ud, İslam Ansiklopedisi, Türk Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, cilt: 42, s. : 39-41, 2012.

KOÇ, F. Türk Din Musikisinde Ud Sazının Yeri ve Önemi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi dergisi, sayı: 38, ss.123-140, Samsun, 2015.

ÖZCAN, Nuri "Meşk", Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, Türk Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, c. XXIX, s. 374, 1995.

ÖZÇİMİ, Sadettin. Hızır bin Abdullah ve Kitâbu'l-Edvâr, Marmara Üniversitesi,Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1989.

TURA, Yalçın. Türk Mûsikîsi Meseleleri, İstanbul: Pan Yayıncılık, 1998.

TURABİ, Ahmet Hakkı. Risaletün fi Haberi Te'lif'il-Elhan, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, MÜ Sos. Bil. Enst. İstanbul, 1996.

TURABİ, Ahmet Hakkı. Gevrekzâde Hâfız Hasan Efendi ve Mûsikî Risâlesi, İstanbul: Rağbet Yayınları, 2005.

SAYDAM, Akif (1998), Birinci Müzik Kongresi Bildirileri, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1998.

TORUN, Mutlu. Ud Metodu "Gelenekle Geleceğe", İstanbul: Çağlar Yayınları, 1996.

TARGAN, Şerif Muhiddin. Ud Metodu – Şerif Muhittin Targan, İstanbul: Çağlar Musiki Yayınları, 2000.